

Rahoitus & kasvu -kesäkatsaus, heinäkuu 2024

Suomen vienti kärsii kilpailukykyensä vuoksi,
mutta kriittiset päätökset tehdään ensi
syksynä

Tuomas Suorsa, Finnvera

Sisällys

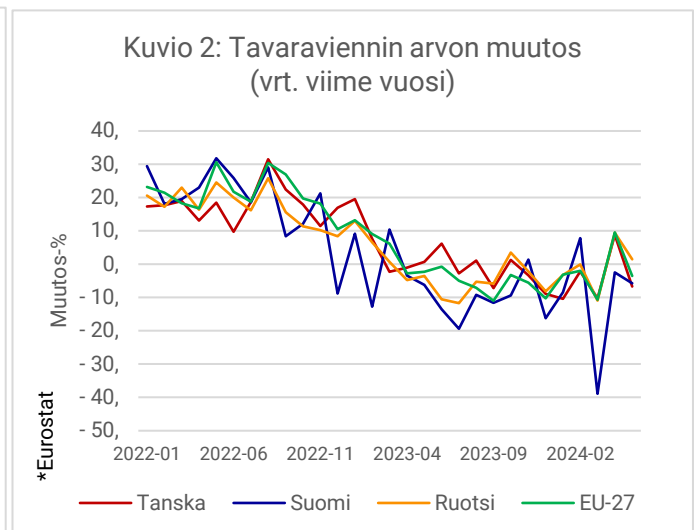
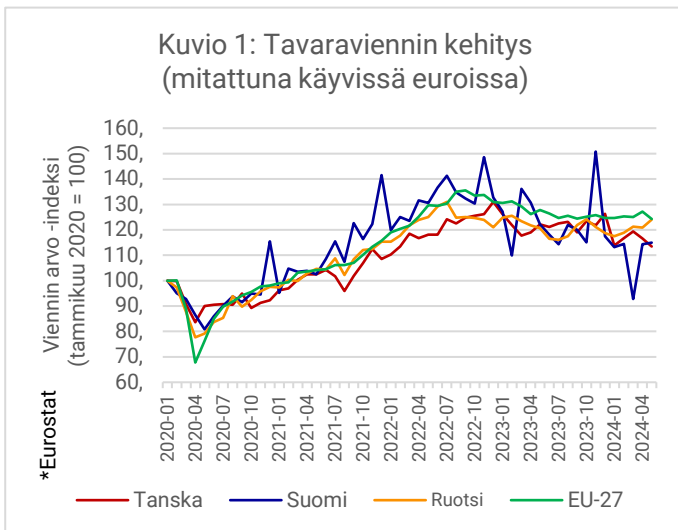
Suomi jää verrokkejaan jälkeen viennissä. Mikä selittää alkuvuoden tahmeutta?	2
Tavaraluokittainen tarkastelu osoittaa vientisektorin yleisen ahdingon	3
Suomen kilpailukyky on pudonnut nopeasti kansainvälisessä vertailussa	3
Lopuksi: Syksyn TES-neuvottelut ratkaisevassa roolissa	5

Suomi jää verrokkejaan jälkeen viennissä. Mikä selittää alkuvuoden tahmeutta?

Talouslukujen vertailu muiden Pohjoismaiden kesken ei ole vuosin kirvoittanut erityisiä ilon tunteita, kun huomio on kohdistunut esimerkiksi Suomen verrokkejaan korkeampaan julkiseen velkaan, selvästi väisumpaan tuottavuuskasvuun sekä poikkeuksellisen haastavaan väestön ikärakenteeseen. Alkuvuoden tavaravientilukuja tarkasteltaessa Suomi vaikuttaa ikävä kyllä jäävän jälleen tahdist, kun viiteryhmän muodostavat Ruotsi ja Tanska. Kadehdittavista luonnonvaroista nauttiva ja tavallisesti samaan ryhmään lukeutuva Norja on muista Pohjoismaista eroavan vientiprofiilinsa perusteella jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Isossa kuvassa vuosikymmenen alun viennin kehitystä määritteli luonnollisesti ihmisten ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta rajoittanut pandemia-aika. Kuviossa 1 erottuu selvästi vuotta 2020 leimannut logististen häiriöiden, äkillisesti nousseen työttömyyden sekä yleisen epävarmuuden aiheuttama globaalin kaupan supistuminen kuin myös sitä seurannut patoutuneen kysynnän siivittämä tavarakaupan nousu vuosina 2020-2022.

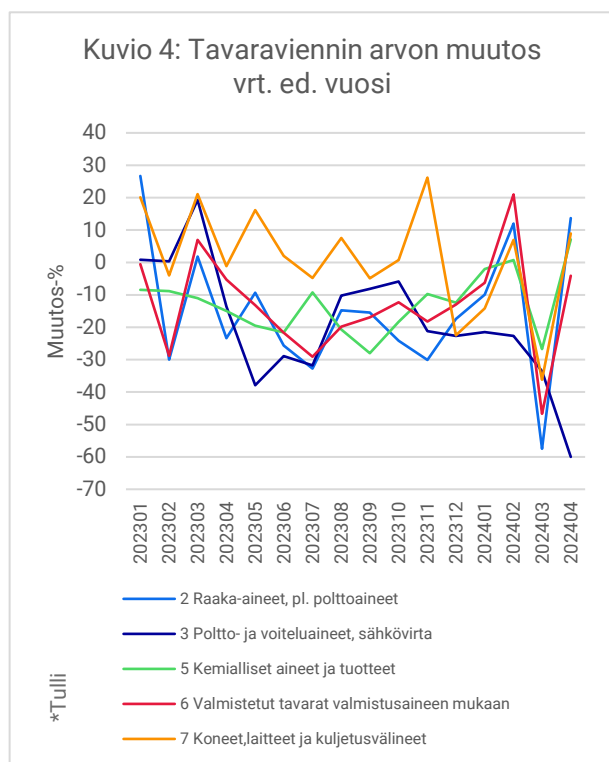
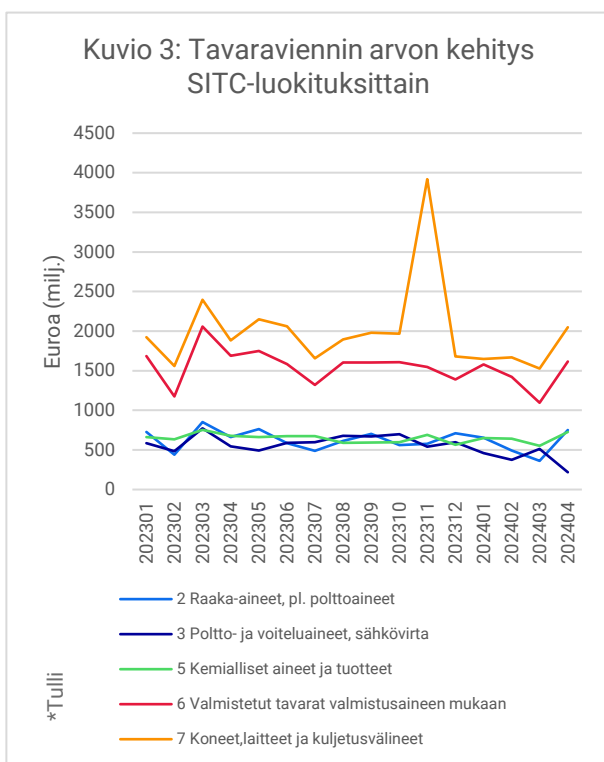
Yleisesti voi todeta, että Suomen viennin kehitys pandemia-aikana peittosi niin EU-maiden keskiarvon kuin myös Ruotsin ja Tanskan. Viennin voittokulku tuli kuitenkin päätökseensä kasvutrendin taituttua Euroopassa lievään laskuun vuoden 2022 loppupuolella, minkä jälkeen Suomen vienti on laahannut selvästi EU-keskiarvoa jäljessä. Viennin muutosta suhteessa vuoden takaiseen kuvaava kuvio 2 tukee arviota heikosta vientikehityksestä. Vuodenvaihteen 2023 jälkeen Suomen vienti on supistunut verrokkejamme voimakkaammin.

Tavaraluokittainen tarkastelu osoittaa vientisektorin yleisen ahdingon

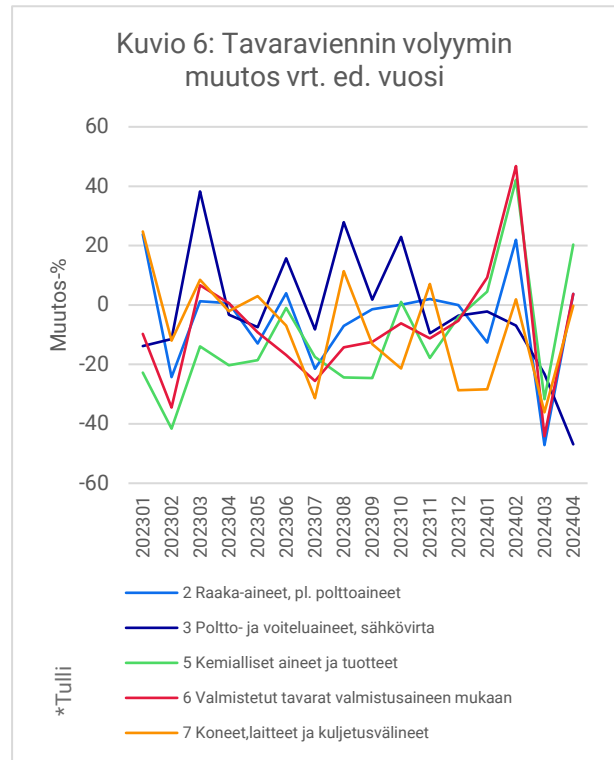
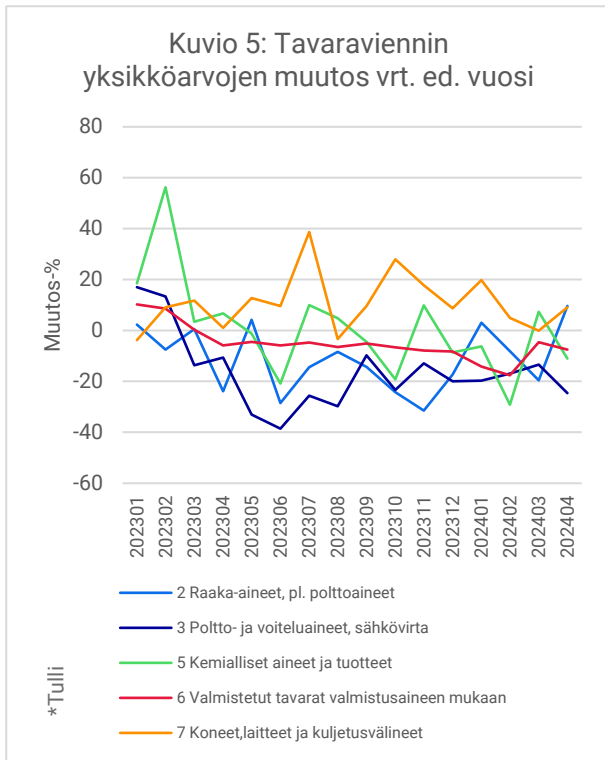
Katsaus Suomen viennin tavaraluokkajakaumaan auttaa hahmottamaan viimeaikaisen kehityksen syitä.

Kuvioissa 3 ja 4 on kuvattu kymmenestä YK:n käyttämästä viennin tavaraluokasta (Standard International Trade Classification) Suomen kannalta viisi tärkeintä viennin arvossa sekä vuosimuutoksessa mitattuna. Ensinnäkin merkillepantavaa on, että Suomen energiavienti on kärsinyt uusiutuvien öljyjalosteiden markkinahintojen laskusta, mikä on painanut energiaviennin yksikköarvoa alas samalla kun poliittiset lakot ovat romahduttaneet kevään 2024 vientivolyymia (kuviot 5 ja 6). Muilla vientialoilla yksikköarvojen negatiivinen kehitys on pääosin jatkunut alkuvuonna, joskin vientivolyymi on lakosta huolimatta osoittanut merkkejä elpymisestä. Helmikuun piikki viennin muutoksessa ei kuitenkaan anna aihetta ylettömälle optimismille tulevasta, sillä sitä selittävät pääosin vertailuvuoden 2023 helmikuun työtaistelut. Valopilkkuna viime vuoden aikana kasvanut koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden vienti on samoin ajautunut vastatuuleen vuoden vaihteessa 2024 yksikköhintojen nousun taittuessa ja volyymin laskiessa.

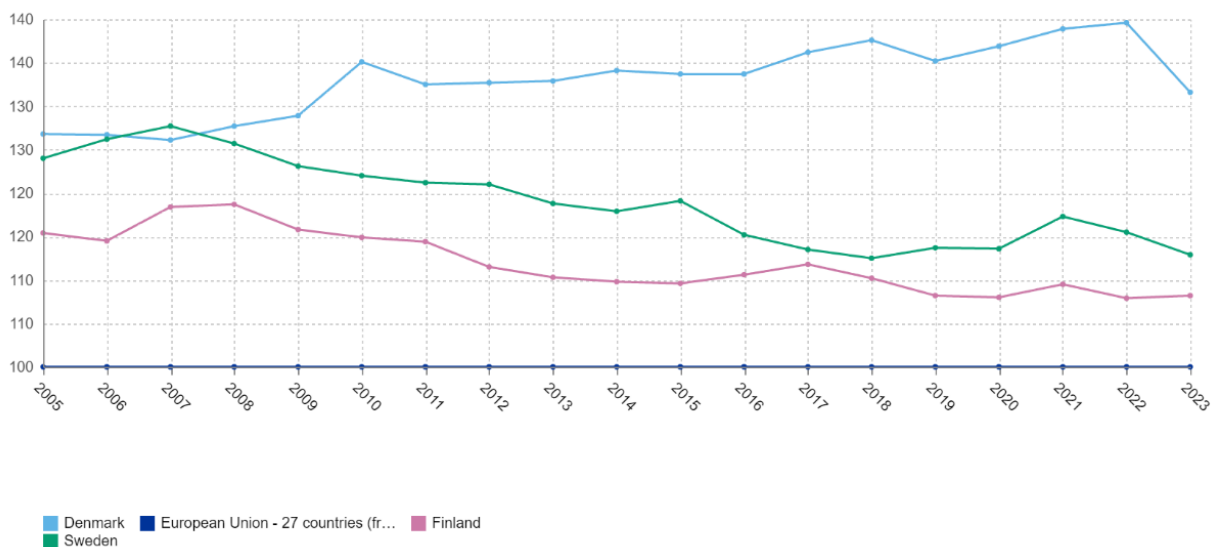
Suomen kilpailukyky on pudonnut nopeasti kansainvälisessä vertailussa

Koska vientialojen kesken on nähtävissä selkeitä trendejä, on tärkeää käsitellä myös tavaraluokituksista riippumattomia syitä Suomen viennin heikolle kehitykselle. Kuten edellä mainittiin, kuluva sekä edeltäneitä vuosia varjostivat työtaistelut, jotka kävivät kalliiksi etenkin Suomen vientialoille ja näin selittävät osittain Suomen heikkoa vientimenestystä. On myös hyvä muistaa, että tulehtuneella työmarkkinatilanteella on todennäköisesti myös epäsuoria pitkän aikavälin vaikutuksia vientilukuihimme, kun työtaisteluiden vuoksi tekemättä jääneet investoinnit eivät poïikaan vientiä tulevaisuudessa. Näiden vaikutusten suuruuden arviointi on kuitenkin äärimmäisen hankalaa.

Viennin määrään oleellisesti vaikuttava kustannuskilpailukyky on monen tekijän summa, johon vaikuttavat työn hinta, sen tuottavuus, valuuttakurssit sekä vienti- ja tuontituotteiden hintojen suhdetta kuvaava vaihtosuhte. Kilpailukykyemme kärsi *menetetyn vuosikymmenen* aikana työn kustannusten noustessa suhteessa tuottavuuteen, joskin kehityksen suuntaa saatiin korjattua 2010-luvun toisella puolikkaalla. Kuluvan vuosikymmenen alussa sekä tuottavuus että työntekijöiden reaaliensiot ovat laskeneet mitätöiden osittain toistensa vaikutusta kilpailukykyymme, mutta 2023 äkillisesti vahvistunut euro on kääntänyt suomalaisten vientituotteiden houkuttelevuuden laskuun Euroalueen ulkopuolella. Myös vaihtosuhteemme on heikentynyt 2020 vuoden viimeaikaisesta huipusta. Viime vuosina heikentynyt kruunu edesauttaa Ruotsin vientisektoria ja selittää osin sen vetovoimaa. Euroon sidottu Tanskan kruunu puolestaan heikentää osaltaan maan vientiä, mutta vahva tuottavuuskasvu sekä verrattain maltillisesti kohonneet palkat edesauttavat vientiä.

Kuvio 7: Nimellinen BKT per tehdyt työtunnit (EU-27 = 100)

Suomen kilpailukyky on viime aikoina ollut tapetilla sveitsiläisen IMD:n (International Institute for Management Development) julkaistua vuosittaisen kilpailukykyindeksinsä. Vuonna 2022 sijalle 8 yltänyt Suomi on tullut vertailussa vauhdilla alas ja sijoittui sijalle 15 tänä vuonna. Indeksipyrkii erilaisia indikaattoreita yhdistelemällä arvioimaan eri valtioiden edellytyksiä talouskasvuun ja kansainväliseen kilpailuun. Vertailussa Suomea kiitellään koulutuksen sekä infrastruktuurin laadusta, kun taas korkeat hinnat, työttömyystaso sekä veropolitiikka saavat moitteita. Kokonaiskilpailukykyyn arvioiminen on haastavaa ja mittareita valitessa sekä niiden keskinäistä painotusta pohtiessa on tehtävä subjektiivisia valintoja. On siis paikallaan todeta, että vertailussa Suomen edelle sijoittuvat Norja (10.), Ruotsi (6.) sekä Tanska (3.) suoriutuvat Suomea paremmin myös vakiintuneemmilla kilpailukykyyn mittareilla kuten tuotos per tehty työtunti (kuvio 7).

Lopuksi: Syksyn TES-neuvottelut ratkaisevassa roolissa

Kansainvälisen vapaakaupan suosio vaikuttaa olevan laskussa eikä suurvaltojen väliselle kauppasodalle näy loppua lähivuosina. Yhdysvaltojen kärjistynyt sisäpoliittinen tilanne sekä poliittisen paradigman muutos viittaa siihen, että onpa maan seuraava presidentti Kamala Harris, Donald Trump tai joku muu, ei tuontitulleista olla isossa kuvassa luopumassa. Trump on väläytellyt kampanjatilaisuuksissaan uusia Kiinan vastaisia kaupan esteitä. Joe Biden puolestaan on lieventänyt kautensa aikana niitä jonkin verran Euroopan osalta esimerkiksi muuntamalla osan myös Suomeen vaikuttaneista teräs- ja alumiinitariffeista kiintiöperusteisiksi. Seuraava presidenttikausi Yhdysvalloissa tulee olemaan joka tapauksessa arvaamatonta aikaa, mutta olemassa olevilla tiedoilla Suomen viennin edellytykset olisivat luultavasti suotuisimmat demokraattipresidentin tultua valituksi.

Kuten moni muukin makrotaloudellinen ilmiö, on viennin arvon määrittäminen suurelta osin tekemiemme pitkän aikavälin päätösten sekä meistä riippumattomien maailman sattumusten summa. Pitkällä tähtäimellä viennille hyvän pohjan luovat oikeastaan melko samat pilarit kuin terveelle kansantaloudelle yleisesti. Näitä ovat esimerkiksi korkea koulutuksen taso, vakaat instituutiot, korruption puute sekä toimivat ja riittävän vapaat markkinat, joita julkinen sektori tukee ja täydentää. Lyhyellä aikavälillä huomio kohdistuu joka tapauksessa väkisin ensi syksyllä alkavaan työehtosopimuskierrukseen, joka on Suomen viennin kannalta kahdesta syystä äärimmäisen mielenkiintoinen. Kierros ei ainoastaan vaikuta uusiin työehtosopimuksiin ja siten Suomen välittömään kustannuskilpailukykyyn maailman markkinoilla, vaan kertoo myös siitä, miten vientivetoinen työmarkkinamalli otetaan sopimusosapuolten kesken vastaan ja mitä tulevien vuosien kierroksilta voidaan odottaa.

Lisäksi keskeistä tulee olemaan viime kevään lakkojen jälkipyykki ja se mitä *sopimisen kulttuurista* on seuraavan kierroksen jälkeen jäljellä. Kuten tapana on, toivomme työmarkkinaosapuolille malttia.

Yhteenveto

- Suomen viennin kehitys Ruotsia, Tanskaa sekä EU-keskiarvoa voimakkaampaa korona-aikana, mutta työn tuottavuuden sekä vaihtosuhteen heikentyminen, euron vahvistuminen ja öljyjalosteiden markkinatilanteen heikentyminen ovat tehneet Suomesta taas takaa-ajajan.
- Suomelle tärkeistä viennin tavaraluokituksista, jokaisen parissa toimivat yritykset ovat ongelmassa. Energiavienti erottuu erityisen vaikean markkinatilanteensa vuoksi. Vuonna 2023 parhaiten suoriutuneen koneiden, laitteiden sekä kuljetusvälineiden viennin kasvu alkaa taittua.
- Suomi on pudonnut sveitsiläisen IMD:n vuosittaisessa kilpailukykyvertailussa sijalle 15 vuoden 2020 huippusijalta 8. Putoamisen syinä olivat muun muassa työllisyys, tuottavuuskehitys sekä veropolitiikka. Suomi myös tuottavuuskasvussa verrokkejaan heikompi.
- Yhdysvalloissa tuontitullit nauttivat ilmeisen suurta kansansuosiota eikä kumpikaan ehdokkaista ole niistä kokonaan luopumassa. Trump uhannut lisätä Kiinan vastaisia kaupan esteitä. Biden purkanut

joitakin Eurooppaan kohdistuneita tuontitulleja kautensa aikana. Demokraattijohtaja todennäköisemmin parempi valinta Suomen vientiä ajatellen.

- Kilpailukyymme kannalta lakkoilu sekä työtaisteluiden tuoma epävarmuus ovat äärimmäisen epätoivottavia. Ensi syksyn tes-neuvottelukierros erittäin tärkeä ja määrittelee pitkälti tulevaisuuden palkanmuodostuskäytäntöjä. Tulevalla kierroksella on kauaskantoiset vaikutukset kustannuskilpailukyymme.

Tuomas Suorsa,
kesäekonomisti, Finnvera.
Etunimi.sukunimi@finnvera.fi